

Aan de voorzitter van de Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Den Haag
15 november 2004

Ons kenmerk
ACB/2004/54035

Uw brief van

Onderwerp
interculturele programmering

Bijlage(n)
Inspanningen publieke fondsen interculturele
programmering

Inleiding

In de brief over het uitvoeringsprogramma *Meer dan de Som* (8 juni 2004, 29 314 nr. 3) kondigde ik aan u in de *Cultuurnota 2005-2008* te berichten over de uitkomsten van overleggen met enkele cultuurfondsen in het licht van de subsidiebeëindiging van de Phenix Foundation. In de *Cultuurnota* hebt u het een en ander kunnen lezen over de voortgang. Met medefinanciers is afgesproken dat de kerntaken van de Phenix Foundation behouden blijven. Aan de fondsen heb ik gevraagd om een visie op culturele diversiteit te formuleren. Ook is aangekondigd dat een aantal taken bij Netwerk CS en Kunstenaars & CO worden belegd.

Met deze brief wil ik u nader informeren over de plannen van Netwerk CS, Kunstenaars & CO en de fondsen ten aanzien van culturele diversiteit, in het licht van het beëindigen van de subsidie van de Phenix Foundation. Allereerst komt de rol van interculturele programmering binnen mijn diversiteitsbeleid aan de orde. Daarna wordt kort ingegaan op de voorgeschiedenis: de totstandkoming van de Phenix Foundation en de taken die opnieuw belegd moeten worden. Tenslotte vertel ik meer over de rol die de fondsen en Netwerk CS en Kunstenaars & CO gaan spelen in het stimuleren van die interculturele programmering. Voor een beknopt overzicht van de plannen per fonds verwijs ik u naar de bijlage bij deze brief.

Culturele Diversiteit

Kunst en cultuur zijn voortdurend in beweging. Nieuwe ontwikkelingen geven belangrijke impulsen aan culturele sector én maatschappij. Culturele experimenten, vaak multi- en interdisciplinair van aard, verrijken en herijken de cultuur. Het belang van mode, vormgeving en design als culturele uitingen die niet alleen een belangrijke culturele, maar ook economische impuls aan de maatschappij geven, wordt steeds meer onderkend. Die vernieuwing juich ik toe, zij is immers eigen aan de ontwikkeling van kunst, cultuur en media.

Een groep in de cultuursector die bijzondere aandacht verdient, zijn mensen met een andere of dubbele culturele achtergrond. Zij verrijken de cultuur met nieuwe verhalen en beelden. Het belang om in dialoog te gaan, kennis te nemen van elkaars verhalen en wederzijds respect voor elkaars creatieve uitingen te hebben kan in deze tijd niet genoeg benadrukt worden. Kennis over de nieuwe verhalen en ervaring op het gebied van culturele diversiteit is nodig om ze op hun waarde te kunnen

schatten en talent te ontdekken. Die waarde wordt nu nog te weinig herkend. Het culturele landschap als geheel moet de diversiteit van de maatschappij beter weerspiegelen, niet alleen het aanbod maar ook de culturele instellingen, de besturen, raden en commissies.

De afgelopen jaren is het onderwerp culturele diversiteit met succes op de agenda geplaatst. De diversiteit van de cultuursector is zichtbaar toegenomen. Vele multiculturele projecten en organisatie hebben een plek verworven in de sector. Als nieuwe publieksgroepen zich beter herkennen in het aanbod zal dat de drempel verlagen. Deze veronderstelling wordt bevestigd door de cijfers van het Sociaal en Cultureel Planbureau: in de periode 1999-2003 is de cultuurparticipatie van allochtonen zelfs sterker gestegen dan van de hele bevolking. Het museumbezoek is toegenomen van 15 tot 22% en bezoek aan beroepstoneel, klassieke muziek en ballet van 8 tot 14%¹.

Ook binnen culturele organisaties is duidelijk meer aandacht gekomen voor culturele diversiteit. Dat blijkt bijvoorbeeld uit het aantal mensen dat bij NetwerkCS is aangesloten. De netwerkleden, inmiddels meer dan 400, wisselen kennis en ervaringen over culturele diversiteit uit en passen dit toe binnen de culturele organisatie waar zij werkzaam zijn. Atana heeft in de afgelopen jaren niet alleen gezorgd voor een 'verkleuring' van de besturen, raden en commissies in de culturele sector, maar bovendien voor verjonging en een meer evenwichtige verdeling van mannen en vrouwen. Meer dan 140 Atana-deelnemers vervullen een functie in een bestuur of adviescommissie in de culturele sector.

Het diversiteitsbeleid is nog niet af, er is nog een flinke weg te gaan. Ook constateer ik dat de in het verleden gekozen middelen niet altijd even effectief waren. Culturele diversiteit is gebaat bij een gedifferentieerde aanpak. In *Meer dan de Som* constateerde ik al dat het zinloos is iedere publieksgroep bij elk aspect van het culturele leven te betrekken. Bovendien wil ik niet elke instelling opleggen om voor of met nieuwe publieksgroepen aan de slag te gaan. Instellingen zullen zelf bepalen of, en zo ja, op welke manier zij met makers met uiteenlopende culturele achtergronden gaan samenwerken. Daartoe is verdere bewustwording van het belang van culturele diversiteit en interculturele verrijking noodzakelijk.

Culturele instellingen bevinden zich in verschillende fasen van het proces: voor sommige organisaties is cultureel divers werken al heel vanzelfsprekend, bij andere instellingen staat het onderwerp nog niet eens op de agenda. Je kunt instellingen dan ook niet allemaal op dezelfde manier benaderen. In de laatste fase van het proces wordt getracht om culturele diversiteit vanzelfsprekend onderdeel van het beleid te maken, ook wel 'mainstreamen' genoemd. In die zin verschilt deze ontwikkeling niet van andere voorbeelden waarin nieuwe groepen zich een plek proberen te verwerven in de maatschappij, zoals bijvoorbeeld de vrouwenemancipatie. Voor het mainstreamen van het diversiteitsbeleid acht ik het voorlopig nog te vroeg.

Interculturele programmering

Interculturele programmering moet gezien worden als een volgende fase in het diversiteitsbeleid. In de afgelopen jaren lag de nadruk op *multicultureel* programmeren. Dit heeft er voor gezorgd dat nieuwe cultuuruitingen ingang vonden. De diversiteit van de culturele sector, inclusief de media, nam toe. Maar het betekende ook dat er een circuit van multiculturele voorstellingen, activiteiten en commissies ontstond, naast en helaas vaak los van het bestaande, gevestigde, circuit. Het gevaar dreigt dat deze circuits steeds verder van elkaar verwijderd raken. Door het ontstaan van een nieuw circuit wordt de aparte status van multiculturele instellingen benadrukt, wat bovendien de suggestie kan wekken dat deze instellingen pas een volwaardige plek in de culturele sector kunnen veroveren als zij zich geheel aanpassen aan de geldende eisen van het bestaande circuit.

Om de diversiteit in de sector verder te vergroten en te verankeren wil ik de komende periode *interculturele programmering* centraal stellen. Dit begrip is in de Cultuurnota 2005-2008 geïntroduceerd. Interculturele programmering betekent dat gevestigde instellingen interculturele activiteiten gaan entameren en dat multiculturele instellingen en projecten gaan samenwerken met

¹ In het zicht van de toekomst. Sociaal en Cultureel Rapport 2004, p. 569

“het gevestigde circuit”. De nadruk ligt op het leggen van verbindingen. Het gevestigde circuit moet oog krijgen voor de kwaliteit van uitingen die geworteld zijn in een andere cultuur dan de Nederlandse. En ik vraag multiculturele projecten om te gaan samenwerken met het gevestigde circuit. Door verbindingen aan te gaan kunnen de circuits elkaar wederzijds inspireren. Op den duur zal dan geen sprake meer zijn van gescheiden circuits, maar van een samenhangend cultureel landschap waar voor alle verschillende cultuuruitingen in Nederland, een plaats is.

Een inmiddels al haast klassiek, maar nog steeds mooi voorbeeld is de uitvoering van Othello door het Onafhankelijk Toneel, waarin de rollen letterlijk zijn omgedraaid: Othello wordt gespeeld door een blanke acteur met verder een Marokkaanse cast. Het Cosmic Theater, multicultureel productiehuis, gaat verrassende kruisbestuivingen aan, bijvoorbeeld met mensen van buiten de culturele sector die als acteur optreden, zoals Judith Belifante en Noraly Beyer. In de erfgoedsector zijn diverse voorbeelden van gevestigde instellingen die samenwerken met multiculturele instellingen of projecten en andersom. Een voorbeeldproject dat veel navolging heeft gekregen in de archiefsector is het project Turkse Dordtenaren van het stadsarchief Dordrecht. Dit is een project waar het stadsarchief in samenwerking met de Turkse gemeenschap in Dordrecht een archief heeft aangelegd met documenten, foto's en verhalen over het herkomstgebied van veel turken in Dordrecht.

Phenix Foundation

In 2001 werd de Phenix Foundation opgericht. Dit was, naast Netwerk CS en Atana, één van de initiatieven die door mijn voorganger Rick van der Ploeg in het leven werd geroepen om de culturele diversiteit in de cultuursector te versterken. Netwerk CS en Atana concentreerden zich op respectievelijk het vergroten van de diversiteit in culturele organisaties op het gebied van personeelsbeleid, programmering en publieksbereik en het vergroten van de diversiteit van raden, besturen en commissies in de culturele sector. De Phenix Foundation richtte zich op de diversiteit van het kunst- en cultuuraanbod. De Phenix Foundation werd gefinancierd door het Fonds voor Amateurkunst en Podiumkunsten, De Mondriaan Stichting, het VSB-fonds en OCW.

Op grond van een tussentijdse evaluatie van La Group heeft het ministerie besloten in overleg met de andere financiers het subsidie aan de Phenix Foundation niet te continueren. Ik heb aangegeven dat het budget dat OCW aan de Phenix Foundation besteedde (€386.000) beschikbaar moet blijven voor culturele diversiteit. Over de concrete herbelegging van de taken van de Phenix Foundation heb ik overleg gevoerd met vertegenwoordigers van verschillende culturele instellingen, waaronder Kunstenaars & CO en Netwerk CS, en met de betrokken cultuurfondsen. Naast de ondersteuning van interculturele projecten gaat het hierbij om ontwikkeling en begeleiding van talentvolle allochtone kunstenaars en deskundigheidsbevordering en professionalisering van instellingen en organisaties op het gebied van talentontwikkeling. Over de invulling voor de komende periode heb ik concrete afspraken gemaakt met de cultuurfondsen, Netwerk CS en Kunstenaars & CO.

Fondsen

Zoals gezegd zal interculturele programmering de komende periode een centrale rol in mijn diversiteitsbeleid spelen. Het herbeleggen van de taken van de Phenix moet in dat licht worden gezien. Bij de versterking van de diversiteit van het cultuur- en media aanbod zie ik een belangrijke rol weggelegd voor de fondsen. Dit ligt om meerdere redenen voor de hand: in algemene zin is de ondersteuning van het kunstaanbod al een belangrijke taak van de fondsen. Bovendien waren twee van de fondsen, het Fonds Amateurkunst en Podiumkunsten en de Mondriaan Stichting, zowel inhoudelijk als financieel, nauw betrokken bij de Phenix Foundation.

Ik merk dat culturele diversiteit als beleidsthema volop leeft. De meeste fondsen voeren al een actief beleid en de wil om hiermee door te gaan is groot. Als specifiek voorbeeld van hun betrokkenheid wijs ik op de aandacht van de cultuurfondsen voor het rapport *Een simplistisch verbond*, dat in opdracht van de fondsen is opgesteld door dhr. J. Jessurun en mevr. C. Labib. Dit rapport geeft concrete aanbevelingen voor de rol van de fondsen op het gebied van culturele diversiteit. Uit de beleidsplannen 2005-2008 van de verschillende fondsen heb ik opgemaakt dat de meeste fondsen *Een simplistisch verbond* als leidraad hebben genomen voor hun beleid. Ik heb de fondsen afgelopen zomer gevraagd om

hun voornemens op het gebied van culturele diversiteit te concretiseren en waar mogelijk te toetsbaar te maken. In het overleg met alle publieke cultuurfondsen afgelopen september zijn een aantal gezamenlijke uitgangspunten geformuleerd.

In de eerste plaats is dat het belang van versterking van de culturele diverse samenstelling van besturen, raden en commissies. Omdat publieke organisaties wat betreft de samenstelling van besturen en adviescommissies een voorbeeldfunctie hebben, zal ik dit aspect bij bestuursbenoemingen voortaan nog nadrukkelijker meewegen. Voor zover de fondsen hier zelf verantwoordelijk zijn, zoals bij de samenstelling van adviescommissies, verwacht ik van hen dezelfde benadering. De fondsen kunnen hierbij gebruik maken van Atana, dat over een uitgebreid netwerk beschikt van potentiële bestuurders en commissieleden met een dubbele culturele achtergrond. Atana kan bemiddelen voor bestuurs- en commissiefuncties in alle sectoren.

Ten tweede zijn we gezamenlijk tot de conclusie gekomen dat specifiek doelgroepenbeleid of een generieke beleidsregel contraproductief is. De doelgroep zelf ervaart specifiek beleid als stigmatiserend en wil in de eerste plaats op kwaliteit en niet op achtergrond beoordeeld worden. Generiek beleid kan onmogelijk recht doen aan de verschillen die er wat betreft werkveld en taken tussen de fondsen bestaan. Daarom heb ik gekozen voor een benadering die zoveel mogelijk recht doet aan de realiteit van de praktijk. Ik zal daarom de cultuurfondsen de ruimte te bieden om binnen ieders specifieke context de meest effectieve aanpak te kiezen.

Het beleid voor interculturele programmering dat ik voorsta heeft primair betrekking op het culturele aanbod in Nederland. Dit neemt niet weg dat culturele diversiteit onmiskenbaar een internationale dimensie heeft. Om intercultureel aanbod en talent in Nederland te stimuleren en de cultuurparticipatie onder nieuwe Nederlanders te vergroten is 'binding met, en waardering voor de eigentijdse kunst en cultuur van het herkomstland een belangrijke voorwaarde', om met de woorden van de directeur van het Fonds voor Amateurkunst en Podiumkunsten te spreken. Culturele uitwisseling met landen als Marokko, Turkije en Suriname is belangrijk aangezien een steeds groter deel van de Nederlandse bevolking wortels heeft in deze landen. Het heeft nog een andere functie: het tonen van cultureel aanbod uit herkomstculturen kan het begrip van Nederlanders voor nieuw- en oudkomers vergroten.

Met inachtneming van deze uitgangspunten hebben de fondsen zich goed van hun opdracht gekweten. Het beleid is geconcretiseerd en - afhankelijk van de aard en het takenpakket van afzonderlijke fondsen - voorzien van geormerkte percentages en budgetten of gegoten in duidelijk omschreven projecten. In lijn met *Een simplistisch verbond* wordt de communicatie geïntensiveerd: met elkaar, met private organisaties en met de sector. Tegelijkertijd wordt de organisatorische verankering van het onderwerp verbeterd door het aanwijzen van contactpersonen en door afspraken over de samenwerking met organisaties als Atana, Netwerk CS en Kunstenaars & CO. Voor een gedetailleerder overzicht per fonds verwijs ik u naar de bijlage.

Hierbij wil ik nog enkele opmerkingen plaatsen. De inzet van het Fonds voor de Scheppende Toonkunst vind ik teleurstellend en is om die reden ook niet in de bijlage opgenomen. Met het bestuur zal opnieuw gesproken worden over een concrete inzet op dit beleidsterrein. Het Fonds Amateurkunst en Podiumkunsten geeft aan dat de hoeveelheid interessante aanvragen van multiculturele amateurkunst zo groot is, dat oormerking van het amateurkunstbudget niet nodig is. Voor de volledigheid wil ik toch dat een minimumbijdrage wordt vastgesteld. Het Fonds Podiumprogrammering en Marketing gaat uit van bestaande bestedingspercentages. Ik ga er van uit dat de workshop interculturele muziek- en theaterprogrammering gericht worden ingezet om het aantal interessante aanvragen te vergroten.

Particuliere Fondsen

Naast de publieke fondsen, was bij de opzet en financiering van de Phenix Foundation ook een private partij betrokken: Het VSB-fonds. Ook andere particuliere partijen, zoals de Stichting Doen, leveren een belangrijke bijdrage aan het stimuleren van multi- en intercultureel aanbod. Ik hoop dan ook van harte

dat de private partijen ook in de toekomst hun bijdrage zullen blijven leveren aan culturele diversiteit.

Bevorderen van cultureel divers talent

Met de fondsen is afgesproken dat zij nieuw multicultureel talent *pro-actief* mogen gaan opsporen. Deze taakverbreding van de fondsen blijft nadrukkelijk beperkt tot culturele diversiteit. Voorwaarde voor het welslagen van het beleid op het gebied van interculturele programmering is immers dat er voldoende talent aanwezig dat over het artistieke niveau beschikt om voor ondersteuning van de fondsen in aanmerking te komen. In de praktijk ontbreekt het vaak nog aan kennis en mogelijkheden, zowel bij kunstenaars als bij programmeurs en organisaties, om talent artistiek en professioneel door te laten stromen. Netwerk CS en Kunstenaars & CO krijgen hierin een belangrijke taal. Zij zullen bijdragen aan een betere positie van talentvolle kunstenaars met een andere culturele achtergrond. Dit gebeurt in het verlengde van de huidige werkwijze van beide organisaties en de beleidsinstrumenten waarover zij beschikken. Netwerk CS zal zich vooral gaan richten op organisaties en instellingen die zich bezighouden met talentontwikkeling en Kunstenaars & CO op de individuele talenten zelf.

In het overleg met de fondsen heb ik hen gevraagd om samenwerking te zoeken met andere organisaties om doublures te voorkomen, afstemming te bevorderen en het beleid in de breedte meer samenhang te geven. Om twee voorbeelden te noemen: het Fonds voor de Letteren en Miramedia doen aan talentontwikkeling op het gebied van letteren en media. In overleg zal bepaald moeten worden of Kunstenaars & CO een rol heeft in de ondersteuning van allochtoon schrijf- en mediatalent. Uit ambtelijke gesprekken die daarna met een aantal fondsen zijn gevoerd is duidelijk geworden dat er goede mogelijkheden zijn voor concrete afspraken met Netwerk CS en Kunstenaars & CO over afstemming en samenwerking. Door de betreffende fondsen is aangegeven dat zij afzonderlijk of gezamenlijk het contact met deze organisaties zullen zoeken. Ik verwacht dat de afronding van dit overleg nog tot verdere uitwerking van het beleid zal leiden.

NetwerkCS

Op veel plekken wordt al multi- en intercultureel geprogrammeerd. De specifieke kennis en ervaring die dit heeft opgeleverd wordt echter nog te weinig gedeeld, hoewel de behoefte hieraan groot is. Naast activiteiten op het gebied van personeelsbeleid en publieksbereik, probeert Netwerk CS sinds enkele jaren in deze lacune te voorzien. Hiervoor onderhoudt het een fijnmazig en veelzijdig netwerk van beleidsmakers, programmeurs en andere vertegenwoordigers van culturele instellingen. Wat momenteel in de keten gemist wordt is de verbinding tussen het regionaal ontdekte intercultureel talent en het kunstvakonderwijs, de fondsen en/of de professionele kunstwereld. Hier kan Netwerk CS een belangrijke rol vervullen.

De uitbreiding van het takenpakket op het gebied van talentontwikkeling wordt gecombineerd met de huidige werkwijze en methodieken. Netwerk CS gaat zich richten op het in kaart brengen en uitbreiden van het netwerk op het gebied van talentontwikkeling. De organisaties die zich aansluiten bij het netwerk, waaronder uiteraard ook de fondsen en Kunstenaars & CO, kunnen worden gekoppeld aan bij Netwerk CS aangesloten podia en uitvoeringsorganisatie. Talenten die zich overal in het land aandienen in het kader van lokale en regionale initiatieven, kunnen zo snel in beeld komen bij Kunstenaars & CO en de fondsen.

Op plekken waar talent gescout wordt, dient idealiter de kennis en expertise aanwezig te zijn over de mogelijkheden voor verdere ontwikkeling en doorgeleiding, zoals het kunstvakonderwijs, Kunstenaars & CO, particuliere en publieke fondsen en marktpartijen (platenmaatschappijen, impresariaten e.d.). Netwerk CS kan die kennis en expertise aan elkaar knopen en verspreiden en zo fungeren als katalysator voor talentontwikkeling. Onder andere door projecten te ondersteunen die kennis genereren over talentontwikkeling. Op de netwerkbijeenkomsten van Netwerk CS zullen aparte bijeenkomsten over talentontwikkeling worden georganiseerd.

Kunstenaars & CO

Kunstenaars met een andere culturele achtergrond verschillen niet van autochtone kunstenaars in hun vragen over de ontwikkeling van hun beroepspraktijk. Allochtoon talent heeft dikwijls wel behoefte aan extra ondersteuning en begeleiding om hun weg in de (professionele) cultuursector te vinden. In beide gevallen kunnen zij hiervoor bij Kunstenaars en CO terecht. Veel van dit talent weet de weg naar Kunstenaars & CO echter nog niet te vinden. Samenwerking met Netwerk CS en de fondsen moet deze situatie verbeteren. Kunstenaars & CO helpt deze kunstenaars bij het ontwikkelen van, en richting geven aan, de kennis en vaardigheden die noodzakelijk zijn voor de ontwikkeling van hun beroepspraktijk. In het kader van de uitvoering van het flankerend beleid bij de WIK heeft Kunstenaars & CO instrumenten ontwikkeld en kennis opgedaan die ook voor kunstenaars met een andere culturele achtergrond betekenis kan hebben.

Het is niet de taak van Kunstenaars & CO om uitspraken te doen over de artistieke kwaliteiten van de kunstenaars. Wel kan Kunstenaars & CO de, in haar ogen talentvol geachte, kunstenaars onder de aandacht van de fondsen brengen. Na de reguliere kwaliteitsbeoordeling kan, van daar uit, met behulp van projectsubsidie de doorstroom naar het professionele circuit worden bevorderd. Een goede afstemming tussen de kwaliteitsbeoordeling door de fondsen en de beoordeling van de zakelijke kant door Kunstenaars & CO is voor het welslagen hiervan een vereiste.

Tot slot

Aangezien Netwerk CS zich richt op culturele organisaties en Kunstenaars & Co primair op individuele kunstenaars zullen beide organisaties niet voor elk fonds een even vanzelfsprekende samenwerkingspartner zijn. Zo ligt het voor fondsen die vooral projecten van individuele kunstenaars ondersteunen, zoals het Fonds Beeldende Kunst, Vormgeving en Bouwkunst, Het Fonds voor de Letteren en het Nederlands Fonds voor de Film, meer voor de hand om met Kunstenaars & CO in overleg gaan over de mogelijkheden tot samenwerking. Voor fondsen die zich meer richten op organisaties, zoals de Mondriaan Stichting en het Fonds Podiumprogrammering en Marketing, zal Netwerk CS eerder gesprekspartner zijn.

De voorliggende plannen geven het vertrouwen dat er voldoende mogelijkheden zijn voor beleidsmatige afstemming van instrumenten en maatregelen tussen de fondsen zelf en tussen de fondsen, Netwerk CS, Kunstenaars & CO en andere organisaties. Het geeft ook het vertrouwen dat het beleid op het gebied van intercultureel programmering en talentontwikkeling op een goede manier belegd is en de komende jaren een belangrijke impuls zal krijgen.

De staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

(mr. Medy C. van der Laan)